

Ciutats

La frase **Carlos López**

PRESIDENT DE LA FEDERACIÓ CATALANA DE SURF

“Amb el decret per fer surf amb bandera vermella la gent se sent alleujada perquè evitarà sortir de l'aigua i trobar-se una multa”

La cara **Gemma Ubasart**

CONSELLERA DE JUSTÍCIA, DRETS I MEMÒRIA

El treball minuciós per recuperar la memòria històrica de Catalunya continua donant fruits amb l'exhumació de les fosses de la Guerra Civil i la recuperació de les restes dels soldats republicans.

VOL VIURE EN
#CATALUNYALLIBERTAT

Bovera descolga el passat

EXCAVACIÓ • Justícia obrirà a l'abril diverses fosses de la rereguarda republicana vinculades a l'hospital de campanya del municipi de les Garrigues **EXPECTATIVA** • Hi podria haver enterrats almenys quaranta soldats en cinc localitzacions

Emili Bella
BOVERA

Pròxima parada: Bovera. Aquest municipi de les Garrigues veurà aviat l'arribada d'arqueòlegs i antropòlegs que treballaran simultàniament en cinc localitzacions per exhumar, pel cap baix, una quarantena de soldats republicans caiguts entre el novembre del 1938 i el gener del 1939. Bovera era un lloc de pas constant de tropes camí del front. Al poble hi havia situat un hospital de campanya (B-2) de l'exèrcit republicà al mas del Senyor, operatiu cap al final de la batalla de l'Ebre.

“Els sindicats van prendre el mas als seus propietaris i durant la batalla el van convertir en hospital”, explica la historiadora i veïna de Bovera Laia Manresa, que ha estudiat el passat del mas i ha resseguit el pas per aquesta localitat del cap del servei de cirurgia plàstica de l'hospital de la Creu Roja de Barcelona, Miquel Gras.

El doctor ja va ser clau per a les primeres identificacions d'exhumats a la fossa de Móra d'Ebre, la

més gran oberta fins ara a Catalunya, també vinculada a un hospital de campanya, i es preveu que sigui també de vital importància ara per posar noms i cognoms a les despulles que puguin aparèixer a Bovera, ja que a les seves llibretes hi consten soldats ferits que van passar per aquest hospital de la rereguarda. També hi figura el lloc i l'hora en què van ser ferits, així com l'hora d'ingrés, a més de diagnòstics i tractaments.

Les llibretes del doctor Gras podrien tornar a facilitar identificacions

Segons consta en el valuos legat documental del metge, els atesos a Bovera procedien d'Ascó, Flix, Vilalba dels Arcs, la Fatarella i la vall de les Camposines, indrets a cavall de la Ribera d'Ebre i la Terra Alta. Ho va apuntar tot entre l'11 i el 18 de novembre del 1938. Dels vint-i-cinc pacients registrats pel doctor Gras, només tres haurien mort. Tanmateix, el

mas va continuar com a centre mèdic uns dies més, fins al 20 de novembre i, segons Manresa, “els certificats de defunció de l'hospital mostren que el nombre de difunts sortits del mas va ser molt superior al que mostren les llibretes del metge”.

La majoria van ser enterrats a la fossa comuna de la carretera de la Granadella, que actualment queda dins del cementiri. “En aquesta fossa hi ha una làpida, alguns dels familiars dels enterrats allí van ser-ne informats”, explica la historiadora.

Enric Masip, de l'associació No Jubilem la Memòria, disposa d'una còpia de les llibretes, que el fill del metge va llegir a l'entitat memorialista. “Aquestes llibretes han servit per anar descobrint la identitat d'alguns soldats enterrats a les fosses. A la Bisbal de Falset [Priorat] se n'han descobert dos que no constaven”, recorda. “La majoria de doctors eren internacionals, de manera que aquestes són les úniques de què es disposa. Els altres doctors, en marxar, no van deixar

res”, lamenta Masip.

Malgrat tot, es fa difícil de preveure quantes víctimes de la Guerra Civil hi ha enterrades a Bovera. La direcció general de Memòria Democràtica alerta que és important tenir en compte que les previsions no sempre es compleixen.

Balmes refugi

El Departament de Justícia, Drets i Memòria, encapçalat per la consellera Gemma Ubasart, té previst actuar en aquest municipi el primer semestre d'enguany. L'alcalde, Òscar Acero, calcula que els

treballs arqueològics començaran a l'abril. “Estem molt contents perquè era una reivindicació nostra, fa anys que hi anàvem al darrere. No creiem que hi hagi gent del poble enterrada, tots deuen ser de fora”, observa l'alcalde. “Bovera va viure la guerra des de la rereguarda, perquè estem molt a prop de Flix. La gent gran encara recorda com anaven passant els soldats i com s'havien amagat dins les coves per evitar que l'aviació els detectés; anaven a les balmes a refugiar-se”, rememora Acero.

L'hospital va funcionar durant l'última gran ofensiva franquista per conquerir la serra de Cavalls i la de Pàndols, iniciada el 30 d'octubre. El 7 de novembre l'exèrcit sollevant entrava a Móra d'Ebre. A la pràctica, el doctor Gras va ser l'encarregat de muntar l'hospital, que va atendre el primer pacient l'11 de novembre. Diàriament havia de fer la relació de personal mèdic que hi treballava i remetre als caps de sanitat del XV cos de l'exèrcit els moviments dels hospitalitzats, tal com relata Manresa: “La

L'APUNT

La urgència de garantir l'aigua

Teresa Márquez

Mesures excepcionals per a una situació que cada cop ho és menys. La sequera a Catalunya dura ja 29 mesos i ni les previsions més optimistes pinten un escenari a curt o mitjà termini on es recuperin les reserves d'aigua i se superi l'episodi de crisi. Ni els pantans ara amb uns nivells mínims, ni les dessaladores treballant gairebé al màxim de la seva capacitat no són sufi-

cients per donar resposta a un futur a tocar on valorar l'aigua molt més del que ho hem fet fins ara no serà una opció. Les campanyes per fomentar un ús responsable entre la ciutadania són necessàries i estan molt bé. Les respostes de l'administració per garantir un subministrament continu sense problemes ho són encara més. I ara ja urgeixen.

Pròxima obertura de fosses a cinc localitats del Berguedà

■ Els treballs arqueològics s'estendran fins al juliol i s'espera poder exhumar més d'una trentena de soldats republicans

E. Bella
BARCELONA

Arriba el torn del Berguedà. El Departament de Justícia i Memòria prepara l'obertura de fosses en cinc municipis de la comarca relacionats amb combats que van tenir lloc entre el desembre i el gener del 1939. Es tracta de Guardiola de Berguedà, Sant Julià de Cerdanyola, Capolat, Montmajor i la Nou de Berguedà, que veuran l'arribada dels arqueòlegs entre aquest mes de març i el juliol.

A Guardiola s'actuarà en tres punts. A l'aqüeducte del Collet, on s'obrirà una fossa on s'espera trobar entre dos i quatre soldats republicans morts durant la retirada; al Camp del Collet, on hi hauria un soldat inhumat, i a

les Planes de Cal Companyó, on n'hi hauria dos més. Tanmateix, en aquests dos últims punts, l'expectativa de trobar-los és baixa. Existeixen fonts que indiquen que hi podrien haver restes enterades, però no són 100% fiables.

Al municipi veí de Sant Julià de Cerdanyola, un testimoni presencial informa de l'execució de dos joves soldats republicans de Barcelona morts durant la retirada, que van ser inhumats entre dos arbres davant de la masia Subirana.

Més al sud, a Capolat, hi ha cinc localitzacions on s'espera desenterrar com a màxim vint-i-tres individus. A la fossa de Sota Riera hi hauria catorze soldats republicans executats en una trinxera; al

Serrat de la Bugia, un; al Serrat Gran, dos; al Pas de Riera, un en una trinxera; i al Pontasco, un oficial republicà.

A Montmajor s'excavarà l'anomenada tomba dels Quatre, fora del cementiri. En realitat són dues localitzacions separades per deu metres de distància on hi hauria les restes de quatre soldats republicans abatuts quan es van rendir.

I a la Nou de Berguedà s'actuarà sobre tres possibles fosses localitzades a la Casa de les Planes, a les Planes i a la collada de Sant Isidre.

Les fosses seleccionades han estat documentades exhaustivament mitjançant treballs tècnics encarregats per la direcció general de Memòria Democràtica. ■

majoria de pacients atesos eren soldats, però també hi trobem altres càrrecs, com un tinent, un sergent o dos caporals”.

Una pedra al camí

En concret, a part de la fossa del mas del Senyor, on hi podria haver un nombre indeterminat d'individus, també s'excavarà al cementiri del poble. Sembla que hi hauria dues rases amb diversos individus cadascuna. Un altre punt que s'obrirà és al mas del Vidal, una fossa associada a un punt de socors republicà proper a la

Casilla, de camí al mas del Senyor. Allà la hipòtesi és que hi apareguin les restes de tretze persones, una de les quals seria un metge. Actualment hi ha una pe-

A la Casilla es preveu desenterrar dotze soldats i una dona afusellats

dra amb una creu que marca l'indret exacte.

Una mica més enllà, a la Casilla, una construcció avui enrunada, s'actuarà en una fossa amb dotze

soldats inhumats i una dona que van ser executats per les tropes franquistes allà mateix.

El cinquè punt d'intervenció serà a la fossa de lo Coll Roig, on es calcula que hi podria haver quinze soldats republicans que es van amagar al mas Teresina, però van ser capturats i executats en un bancal proper.

Vuitanta-cinc anys després, les oliveres que envolten el mas del Senyor veuran com Bovera descolga el passat a la recerca de respostes, justícia i reparació. ■